

Jedním z nejvýznamnějších globálních problémů lidstva v 21. století bude demografické stárnutí populace. I když tento fenomén zasahuje nyní především ekonomicky vyspělé státy, je zřejmé, že postupně zasáhne i rozvojové země a stane celosvětovým fenoménem. Stárnutí obyvatelstva má výrazné dopady do různých oblastí života společnosti. Asi největší pozornost tomuto problému logicky věnují demografové, poměrně frekventovaná je také diskuse v ekonomických studiích především ve vztahu k různým typům penzijních systémů. V české geografické literatuře se tato problematika zatím vyskytuje méně často. Předložená práce je tak jednou z mála, která se tak na určitém výseku života společnosti – rezidenční spokojenosti – dané problematice věnuje.

Hodnocená dizertační práce Niny Dvořákové se skládá z obecně koncipované vstupní kapitoly v rozsahu 67 stran s rozsáhlými odkazy na literaturu (seznam čítá 14 stran) a souboru sedmi článků publikovaných v období let 2010-17. Jedná se o dva články v českých recenzovaných časopisech (z toho jeden s IF = 0,262, druhý v databázi Scopus), tři v impaktovaných zahraničních časopisech (IF = 0,933; 0,5 a 2,051) a o kapitoly ve dvou recenzovaných knihách vydaných v Česku. Scientometrické charakteristiky časopisů zaručují náležitou kvalitu publikovaných článků. Většinu uvedených vědeckých výsledků Nina Dvořáková dosáhla díky spolupráci se členy výzkumného týmu URRIlab na katedře sociální a regionální geografie PříF UK. Proto i její publikace jsou v naprosté většině týmového charakteru.

Úvodní část předcházející souboru vybraných článků je rozdělena do tří problémových okruhů. První je věnován otázkám demografického stárnutí populace, druhý transformaci postsocialistických měst na příkladu Prahy a třetí teoretickometodologické diskusi k možnostem výzkumu kvality prostředí a s ním spojené rezidenční spokojenosti. V závěru jsou pak představeny jednotlivé články. Zatímco první dva problémové okruhy představují více méně rozšíření diskuze obsažené v příložených empirických studiích, je část věnovaná problematice rezidenční spokojenosti originálním příspěvkem do diskuse k danému tématu. Autorka přináší přehled různých názorů, vzájemně je konfrontuje a zaujímá vlastní stanoviska. Hodnocením založeným na četných odkazech na literaturu autorka prokazuje široký rozhled ve sledované problematice, především schopnost zařadit vlastní výzkumná témata do obecných souvislostí.

Soubor příložených studií (sedm článků, resp. kapitol v knize) je poměrně rozsáhlý a je zřejmé, že nemůže být tematicky plně homogenní. S tematickou linií dizertační práce, která sleduje vztah mezi kvalitou obytného prostředí a rezidenční spokojeností seniorů, plně souzní

především první tři příspěvky, ve kterých je sledována tato problematika na příkladu různých pražských čtvrtí. Další příspěvky od ústředního tématu ve větší, či menší míře odbočují a to tím, že problematika seniorů hraje jen okrajovou roli, či nejsou bezprostředně spjaty se studiem rezidenční spokojenosti. Jednotlivým prvkem tak může být i urbánní prostředí metropolitního regionu Prahy, které je zkoumáno v šesti příspěvcích.

Z metodologického hlediska představuje soubor článků příklad použití různých přístupů založených jak na kvantitativních, tak i na kvalitativních nástrojích. Jedná se jak o dotazníková šetření, tak strukturované rozhovory i o zpracování hromadných dat poskytnutých ČSÚ.

I přes celkově významně pozitivní hodnocení lze mít k předložené práci některé připomínky, které však mají většinou spíše charakter doporučení pro možné doplnění či rozšíření výzkumu. Především si je potřeba uvědomit, že senioři jsou velmi heterogenní skupinou. Autorka si je toho samozřejmě vědoma a občas používá členění na mladší a starší seniory. Přesto bych očekával, že v práci s tímto tématem se bude členění seniorů do různě vymezených skupin věnovat větší pozornost. V řadě případů je v příložených člancích hodnocena skupina seniorů jako celek. Je škoda, že autorka jeden ze svých výzkumů nezaměřila na úzeji vymezenou specifickou skupinu seniorů. Nabízí se např. skupina seniorů starších 75, resp. 80 let, která díky zlepšujícím se úmrtnostním poměrům po ro 1990 významně narůstá a jejíž nároky na rezidenční prostředí jsou poměrně specifické.

I když první tři studie pravděpodobně vycházejí ze stejně koncipovaného dotazníku, jen v jedné z nich je hodnocena problematika nákladů na bydlení, resp. vlastnických poměrů v oblasti bydlení. Je na škodu, že se těmto otázkám nevěnovala větší pozornost, neboť právě v této oblasti dochází v období transformace k největším změnám s výrazným dopadem do rezidenčních preferencí. Podobně postrádám v příložených studiích analýzu územních vazeb na další rodinné příslušníky. U starších seniorů je blízkost rodiny jedním z nejdůležitějších preferenčních atributů.

Poněkud diskutní se jeví konstatování, že se „nepotvrdilo tvrzení Musila a kol. (1985) o vykořenění starých lidí v anonymním prostředí sídliště“ (str. 53). Na přelomu sedmdesátých a osmdesátých let se pražská sídliště nacházela v odlišném vývojovém stádiu než je tomu v současnosti. Senioři, kteří se tehdy ocitli vytrženi z původních komunit v nové lokalitě s nedobudovaným sociálním i fyzickým prostředím mohli tuto situaci hodnotit výrazně negativně. Naproti tomu senioři na dnešních sídlištích jsou poněkud v jiné situaci, především proto, že v těchto lokalitách značná část z nich dlouhodobě žije a spolu se sídlištěm zestárá.

Po formální stránce splňuje dizertační práce kritéria na tento typ prací kladené. Text je zpracován pečlivě bez chyb a většího množství překlepů. Je potřeba však upozornit na chybné uvedení tabulek v posledním příložené studii. Je zřejmé, že u tabulek 2.3 a 2.4 na stranách 45 a

46 došlo k záměně věkových skupin. Protože se jedná o kapitolu v knize v tisku, bylo by vhodné nedostatky odstranit při korekturách.

Předložená práce je důležitým a kvalitním přínosem ke studiu problematiky obytného prostředí a s ní spojené rezidenční spokojenosti seniorů. Závěrem je třeba konstatovat, že autorka odvedla velké množství práce a prokázala přehled ve sledované tematice a schopnost samostatné tvůrčí vědecké práce. Práci jednoznačně doporučuji přijmout k obhajobě.

V Praze dne 16. 6. 2017

doc. RNDr. Zdeněk Čermák, CSc.